

ریاست جمهوری
معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی
مرکز آمار ایران

**چکیده نتایج طرح آمارگیری از
گردشگران ملی
بهار 1392**

مرکز آمار ایران

مقدمه

اولین آمارگیری ملی در حوزه گردشگری در سال 1387 در سطح کشور به اجرا در آمد. تا قبل از این آمارگیری، اطلاعات منسجم و قابل اعتمادی در حوزه گردشگران ملی وجود نداشته است و در برخی موارد آمار رسمی بازدیدکنندگان از موزه‌ها و بناهای تاریخی تحت پوشش سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در سالنامه‌های آماری انتشار یافته است. اهمیت صنعت گردشگری در شکوفایی اقتصادی ایجاب می‌نماید تا نظام آماری منسجم و پویایی در این بخش استقرار یافته، تولید و انتشار آمار و اطلاعات مورد نیاز برنامه‌ریزان در دستور کار قرار گیرد. بدون شک ایران با تاریخی کهن و فرهنگی غنی با وجود میراث فرهنگی، جاذبه‌های طبیعی و تنوع آب و هوایی یکی از مقصدهای مهم گردشگری جهان است که در صورت برنامه‌ریزی مناسب، به یکی از منابع تولید ثروت در کشور تبدیل خواهد شد. تولید و انتشار آمار و اطلاعات حوزه گردشگری از نیازهای مهم بخش فرهنگی کشور است که مسئولیت و همکاری نزدیک بیش از پیش همه دست‌اندرکاران این حوزه را در این مهم می‌طلبد.

مرکز آمار ایران از سال 1381 با همکاری سازمان ایرانگردی و جهانگردی وقت، مطالعاتی را در زمینه تهیه حساب‌های اقماری گردشگری به‌طور مشترک آغاز نمود. اما پس از ادغام سازمان مذکور با سازمان میراث فرهنگی این مطالعات متوقف شد. علی‌رغم ناتمام ماندن این فعالیت‌ها، نتیجه مطالعات انجام شده، بر طراحی و اجرای طرح‌های آمارگیری در سه حوزه اصلی گردشگری (بومی، ورودی، خروجی) تأکید می‌کرد. در این راستا اجرای دو طرح آمارگیری با عنوان «آمارگیری از گردشگران داخلی» و «آمارگیری از گردشگران ورودی» در برنامه اول ملی آمار کشور پیش‌بینی شد.

به لطف الهی مطالعات اولیه برای آزمایش طرح آمارگیری از گردشگران داخلی در سال 1385 با همکاری پژوهشکده آمار آغاز و در نهایت در فروردین ماه 1386 طرح مزبور در شش استان منتخب در سطح شهرستان‌های بوشهر، تهران، سبزوار، رفسنجان، بابل و ملایر به مرحله اجرا درآمد. پس از ارزیابی نتایج آزمایش طرح و اخذ نظرات و پیشنهادات تمامی عوامل اجرایی، اصلاحاتی در پرسشنامه و راهنمای تهیه شده اعمال شد.

به منظور گردآوری اطلاعات گردشگری خانوارهای کشور در سال 1387، طرح اصلی در چهار مرحله، طی ماه‌های تیر، مهر و دی سال 1387 و فروردین 1388 و در سال‌های 1390 تا 1392 در دو مرحله در طی ماه‌های تیر و مهر به اجرا در آمد و در هر مرحله اطلاعات گردشگری خانوارها در فصل قبل مورد پرسش قرار گرفت.

تعاریف و مفاهیم

خانوار

منظور از خانوار در این طرح، خانوار معمولی ساکن است. خانوار معمولی ساکن، از چند نفر تشکیل می‌شود که با هم در یک اقامتگاه ثابت زندگی می‌کنند و با یکدیگر هم‌خرج هستند و معمولاً با هم غذا می‌خورند.

سفر

اصطلاح سفر، در ادبیات گردشگری به جابه‌جایی و ترک محیط معمول توسط یک فرد و بازگشت مجدد به آن گفته می‌شود و تنها در برگیرنده سفرهایی است که علاوه بر خارج شدن از محیط معمول زندگی فرد، مدت آن از یک سال کمتر بوده و با هدفی بجز انجام کار و دریافت دستمزد در محل مورد بازدید با شرط وجود رابطه کارکن-کارفرما، انجام شده باشد.

محیط معمول

محیط معمول فرد، محیطی است که فرد به‌طور روزمره و معمول برای کار، تحصیل یا سایر امور معمول زندگی در آن در حال تردد است.

خانوار سفر رفته

منظور، خانواری است که حداقل یک عضو آن در دوره آماری مورد بررسی حداقل یک سفر انجام داده باشد.

نوع سفر

منظور این است که سفر همراه با اقامت شبانه بوده است یا خیر.

هدف اصلی سفر

هدف اصلی از سفر، هدف عمده‌ای است که سفر به‌دلیل آن شکل گرفته است. طبقه‌بندی اهداف اصلی سفر به شرح ذیل است:

- گردش و تفریح
- دیدار دوستان و بستگان
- زیارت
- درمان
- خرید
- آموزش
- کسب و کار و مأموریت شغلی
- سایر اهداف

تعداد سفر

منظور از تعداد سفر مجموع سفرهای فرد از اعضای سفر رفته خانوار (اعم از سفرهای داخل استان و سفرهای خارج از استان) در فصل مورد بررسی است.

تعداد نفر شب

تعداد نفر شب اقامت در سفرهای با اقامت شبانه عبارت از مجموع شب اقامت فرد فرد اعضای سفر رفته خانوار در فصل مورد بررسی است.

مقصد اصلی سفر

مقصد اصلی یک سفر، مکان یا جایی است که رفتن به آنجا، نقش اصلی در شکل گیری آن سفر داشته است.

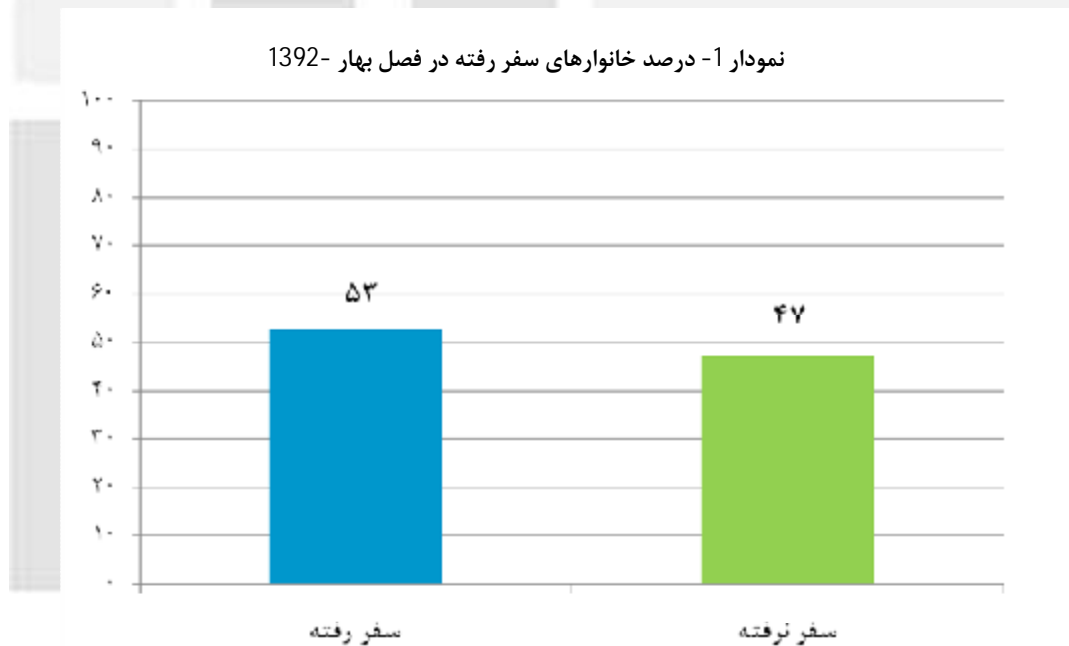

مرکز آمار ایران

الف- تعداد خانوارها بر حسب وضعیت سفر - بهار 1392

تعداد خانوار	وضعیت سفر خانوار
22227000	کل خانوار کشور
11694727	خانوار دارای سفر
10532273	خانوار بدون سفر

در فصل بهار سال 1392، حدود 53 درصد خانوارهای کشور که معادل 11694727 خانوار می‌باشند، حداقل یک سفر داشته‌اند. در مقابل حدود 47 درصد یعنی 10532273 خانوار در این فصل سفری نداشته‌اند.

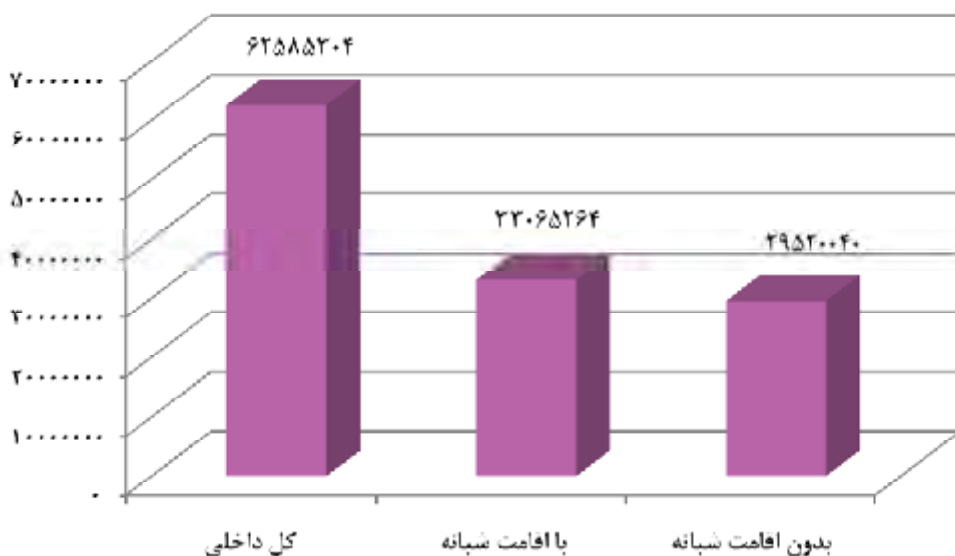

ب- تعداد سفرهای داخلی بر حسب نوع سفر - بهار 1392

تعداد سفر	نوع سفر
62585304	کل
29520040	بدون اقامت شبانه
33065264	با اقامت شبانه

نتایج نشان می‌دهد که تعداد سفرهای داخلی در فصل بهار، 62585304 سفر بوده است. 53 درصد از سفرهای داخلی در فصل بهار، با اقامت شبانه و 47 درصد بدون اقامت شبانه بوده است.

نمودار 2- تعداد سفرهای داخلی بر حسب نوع سفر - بهار 1392

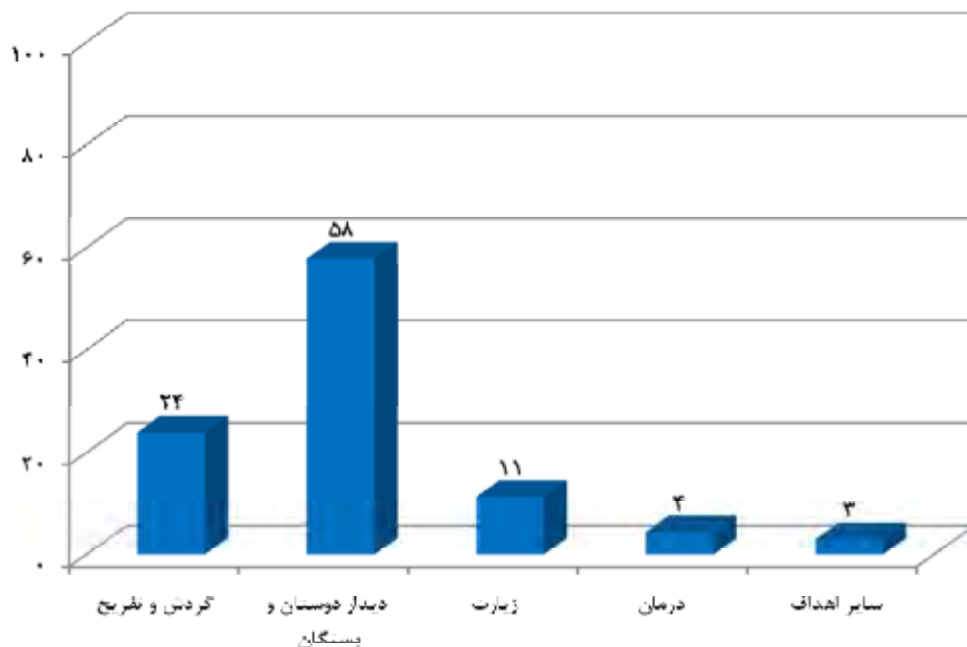

پ- تعداد سفرهای داخلی با اقامت شبانه بر حسب هدف اصلی سفر - بهار 1392

تعداد سفر	هدف اصلی سفر
33065264	جمع
7893536	گردش و تفریح
19132207	دیدار دوستان و بستگان
3764094	زیارت
1456584	درمان
818842	سایر اهداف

بیشترین سفرهای با اقامت شبانه فصل بهار در سال 1392، با هدف دیدار دوستان و بستگان (58 درصد) و سپس با هدف‌های گردش و تفریح (24 درصد) و زیارت (11 درصد) انجام پذیرفته است. سفرهای با اهداف فوق در مجموع 93 درصد از سفرها را تشکیل داده است. حدود 7 درصد از سفرها در فصل بهار با اهدافی نظیر درمان، آموزش، خرید و کسب و کار صورت گرفته است.

نمودار 3- درصد سفرهای داخلی با اقامت شبانه بر حسب هدف اصلی سفر - بهار 1392

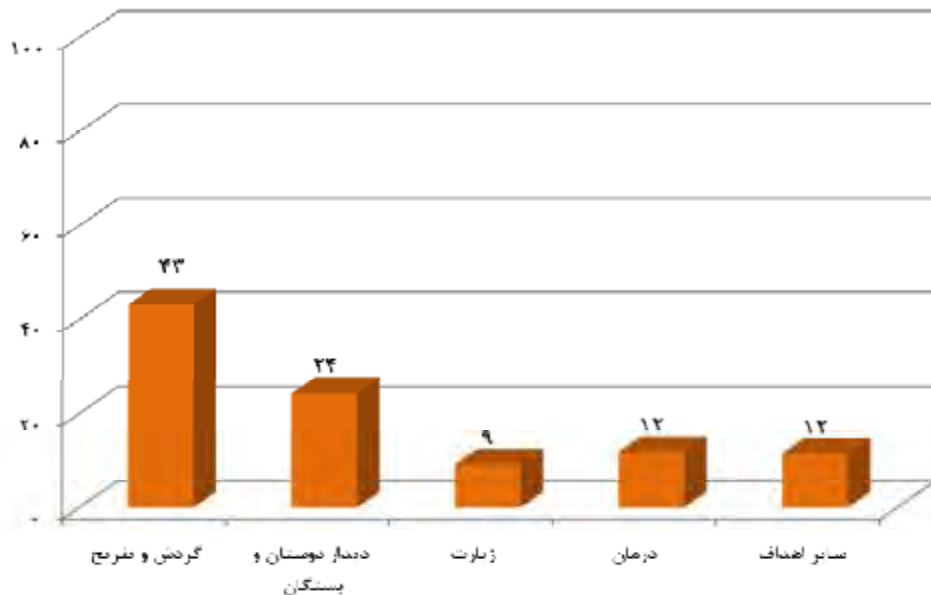

ت- تعداد سفرهای داخلی بدون اقامت شبانه به تفکیک هدف اصلی سفر - بهار 1392

تعداد سفر	هدف اصلی سفر
29520040	جمع
12734954	گردش و تفریح
7163538	دیدار دوستان و بستگان
2725396	زیارت
3491057	درمان
3405096	سایر اهداف

الگوی سفر به لحاظ هدف اصلی سفر، در سفرهای بدون اقامت شبانه متفاوت از سفرهای با اقامت شبانه است. در فصل بهار، بیشترین هدف اصلی از سفرهای بدون اقامت شبانه، گردش و تفریح عنوان شده است در حالی که بیشترین سفرهای با اقامت شبانه در این فصل، با هدف دیدار دوستان و بستگان بوده است. در فصل بهار، 43 درصد از سفرهای بدون اقامت شبانه با هدف گردش و تفریح، 24 درصد با هدف دیدار دوستان و بستگان، 12 درصد با هدف درمان و 9 درصد با هدف زیارت انجام شده است. 12 درصد از سفرهای بدون اقامت شبانه، با اهدافی نظیر آموزش، خرید و کسب و کار صورت گرفته است.

نمودار 4- درصد سفرهای داخلی بدون اقامت شبانه بر حسب هدف اصلی سفر - بهار 1392

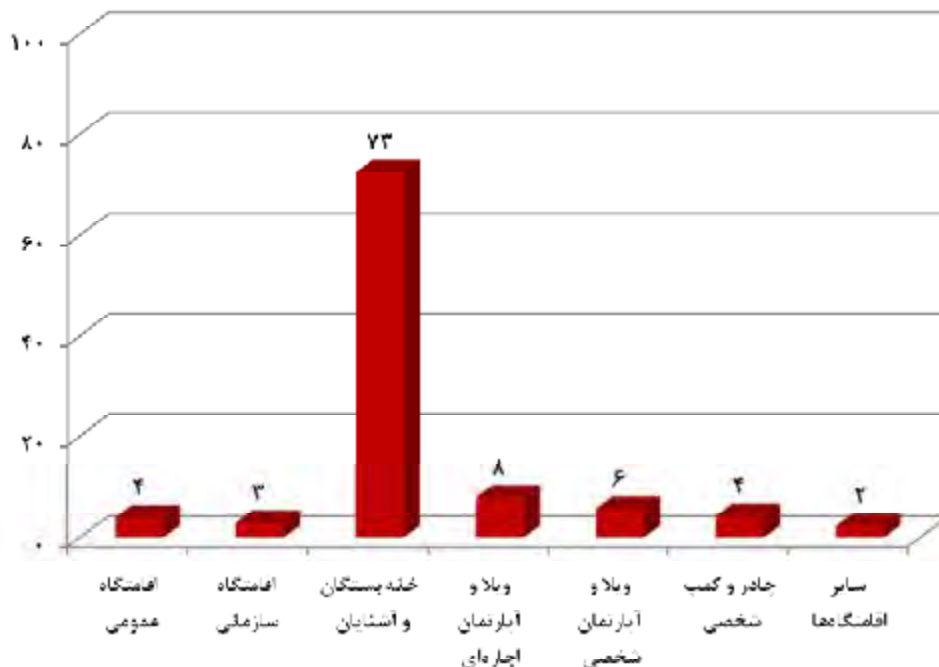
ث - تعداد نفر شب اقامت سفرهای با اقامت شبانه داخلی به تفکیک نوع اقامتگاه - بهار 1392

نفر شب	نوع اقامتگاه عمومی
164522233	جمع
6690797	اقامتگاه عمومی
4879574	اقامتگاه سازمانی
119329196	خانه آشنایان و بستگان
13094625	ویلا و آپارتمان اجاره‌ای
9488258	ویلا و آپارتمان شخصی
7175320	چادر و کمپ شخصی
3864463	سایر اقامتگاه‌ها

نتایج نشان می‌دهد که بیش‌ترین اقامتگاه اصلی مورد استفاده در سفرهای داخلی با اقامت شبانه خانوارها در فصل بهار سال 1392، منزل بستگان و آشنایان با 73 درصد، ویلا و آپارتمان اجاره‌ای با 8 درصد و ویلا و آپارتمان شخصی با 6 درصد بوده است.

نمودار 5- درصد نفر شب اقامت سفرهای با اقامت شبانه داخلی بر حسب نوع اقامتگاه - بهار 1392

سفرهای انجام شده به تفکیک شهرستان‌های مورد بازدید

سفرهای انجام شده، جدا از ارتباطی که با ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی خانوارها و افراد دارند، تأثیرات اجتماعی و اقتصادی زیادی بر مناطقی که مورد بازدید گردشگران قرار می‌گیرند، در پی دارند. در این بخش شهرستان‌هایی که دارای بیش‌ترین تعداد سفر بوده‌اند، مورد بررسی قرار خواهد گرفت. از این منظر برای برنامه‌ریزان منطقه‌ای چند متغیر اهمیت دارد. تعداد سفر انجام شده در منطقه، تعداد سفرهای بدون اقامت شبانه، تعداد سفرهای با اقامت شبانه و تعداد شبی که مسافران در منطقه اقامت داشته‌اند.

ذکر چند نکته در این بخش ضروری است:

- جدول‌های شهرستان‌های بازدید شده کشور، علاوه بر شهرستان‌هایی که به‌عنوان مقصد اصلی سفر بوده‌اند، شامل تمامی شهرستان‌هایی که خانوار در طول سفر به مقصد، از آن‌ها بازدید کرده، نیز می‌شود.
- تفاوت تعداد سفر در شهرستان‌های کشور با بخش قبلی ناشی از بازدیدهایی است که ممکن است طی یک سفر از چند شهر یا آبادی به عمل آمده باشد. به عبارت دیگر چنین سفرهایی شامل دو یا چند سفر فرعی بوده‌اند.
- ارقام شامل سفرهای افراد بومی در داخل شهرستان و سفرهای افراد غیر بومی به شهرستان است.

چ - بیست شهرستان بازدید شده کشور به ترتیب تعداد سفر انجام شده برحسب نوع سفر و تعداد نفر شب اقامت در فصل بهار 1392 -

نفر شب اقامت	تعداد سفر			شهرستان
	با اقامت شبانه	بدون اقامت شبانه	کل	
164522233	38316088	35507063	73823151	کل
15330558	3431652	495448	3927101	مشهد
12478531	2504105	957691	3461796	تهران
2888326	730658	2070337	2800995	رشت
5333794	1304496	563986	1868482	شیراز
5219888	1208254	482857	1691111	اصفهان
1117414	429297	1100716	1530013	قزوین
2550075	847507	655953	1503460	قم
1909034	653954	797277	1451231	ساری
1894790	653820	432156	1085976	کرمان
842425	227312	784504	1011816	بندر انزلی
90350	37030	923863	960894	بینالود
1135666	397798	546825	944624	کاشان
829704	241212	653850	895062	لاهیجان
2062537	494077	348862	842939	اراک
3939958	532383	283386	815769	اهواز
1830427	492602	312611	805212	چالوس
2519625	511084	274343	785427	همدان
1285412	345241	388000	733241	گرگان
864804	335694	370291	705985	آستارا
1699351	454585	229142	683727	کرمانشاه
98699563	22483326	22834961	45318287	سایر شهرستانها

بررسی تعداد بیست شهرستان مهم کشور به لحاظ تعداد سفر انجام شده در فصل بهار 1392، نشان می‌دهد که شهرستان‌های مشهد، تهران، رشت، شیراز، اصفهان، قزوین و قم دارای بیشترین تعداد سفر بوده‌اند. اما توجه به این نکته ضروریست که الگوی گردشگری از لحاظ نوع سفر، در این شهرستان‌ها با هم متفاوت است. عمده سفرها در شهرستان‌های مشهد، تهران، شیراز، اصفهان و قم از نوع سفرهای با اقامت شبانه و عمده سفرها در شهرستان‌های رشت و قزوین از نوع سفرهای بدون اقامت شبانه بوده است.